

KONKRETNI CILJI

ZA PRIHODNOST SISTEMOV

IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

VSEBINA

Uvod	3
I. Izzivi	4
II. Cilji	6
– Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji	6
– Vsem olajšati dostop do izobraževanja in usposabljanja	9
– Odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje	11
III. Vloga izobraževanja in usposabljanja po Lizboni	14

POROČILO SVETA ZA IZOBRAŽEVANJE EVROPSKEMU SVETU

O KONKRETNIH CILJIH ZA PRIHODNOST IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

UVOD

Na lizbonskem zasedanju marca 2000 je Evropski svet pozval Svet za izobraževanje, "naj se loti splošnega premisleka o konkretnih ciljih za prihodnost izobraževalnih sistemov, pri tem pa naj se osredotoči na skupne zadeve in prednostne naloge ter obenem upošteva nacionalno raznolikost, na ta način bo prispeval k luksemburškemu in kardifskemu procesu ter spomladi leta 2001 Evropskemu svetu predstavil obsežnejše poročilo"¹. Na sestankih v juniju in novembru 2000 je Svet za izobraževanje pozval Komisijo, naj pripravi poročilo² o tem vprašanju, iz tega poročila je Svet črpal informacije za svoje poročilo. Svet za izobraževanje je 12. februarja poročilo sprejel in ga predlaga Evropskemu svetu v Stockholmu, kot je bilo odobreno na sestanku Evropskega sveta 19. in 20. junija 2000 v Santi Mariji da Feiri³ in potrjeno na sestanku Evropskega sveta od 7. do 9. decembra 2000 v Nici⁴.

To poročilo zajema oba sistema, sistem izobraževanja in usposabljanja, saj Svet meni, da ga lizbonski Evropski svet ni pooblastil samo za izobraževanje v tradicionalnem pomenu besede.

Na podlagi prispevkov držav članic je Svet opredelil številne skupne prednostne naloge za prihodnost in kako naj sistemi izobraževanja in usposabljanja prispevajo k uresničevanju lizbonskega cilja, po katerem bi morala Evropa postati *"najbolj konkurenčno in dinamično na znanju zasnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo"*. Obenem se Svet zaveda, da je pomembna vloga izobraževanja spodbujanje humanističnih vrednot, skupnih našim družbam. Svet je upošteval tudi splošne cilje, ki jih družba pripisuje izobraževanju in usposabljanju:

- individualni razvoj, ki lahko posamezniku omogoči uresničevanje vseh njegovih oziroma njenih zmožnosti in polno življenje,
- razvoj družbe, ki zlasti s krepitvijo demokracije zmanjšuje razlike in neenakosti med posamezniki in skupinami ter spodbuja kulturne raznolikosti,
- razvoj gospodarstva, ki zagotavlja usposobljenost delovne sile v skladu s potrebami gospodarskega in tehnološkega razvoja.

Svet je pri svojem delu upošteval ukrepe, ki jih je Komisija sprejela po lizbonskem zasedanju Evropskega sveta – najpomembnejši sta bili objavi sporočil o 'e-učenju' ter Memorandum o vseživljenjskem učenju, oba dokumenta sta bila predložena Svetu za izobraževanje 9. novembra 2000 in bo razpravljal o razvoju na tem področju⁵.

¹ Sklepi Predsedstva, 27. odstavek.

² Poročilo Komisije o ciljih izobraževalnih sistemov v dani prihodnosti (COM (2001) 59 končno), ki bo kmalu dosegljivo pod številko 5688/01 EDUC 20.

³ Sklepi Predsedstva, 32. odstavek.

⁴ Sklepi Predsedstva, 34. odstavek.

⁵ Povzetek teh pobud na ravni EU bo v Prilogi II poročila Komisije.

I. IZZIVI

Za svet so značilne hitre spremembe ter vse večja globalizacija in kompleksnost gospodarskih in družbenokulturnih odnosov. Hitrost teh sprememb se zrcali v določenem kontekstu in vsa razmišljanja o ciljnih sistemov izobraževanja in usposabljanja v prihodnje je treba razumeti znotraj tega konteksta. Vse pogostejša gonilna sila novih gospodarskih struktur in združb so informacije in znanje. Računalniki postajajo vse bolj razširjeni v delovnem in domačem okolju, to sorazmerno dobro poznavanje informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) pa je osnova, ki jo je treba upoštevati pri načrtovanju prihodnosti izobraževanja in usposabljanja.

Državljeni Evrope so že med najbolj izobraženimi na svetu, evropski sistemi izobraževanja in usposabljanja pa se prav tako uvrščajo med najboljše na svetu. Da bo Evropa lahko ohranila globalno konkurenčnost, mora kljub vsemu načrtovati za prihodnost, med drugim tudi uporabo novih IKT.

1.1 Spremembe v delovnem življenju

Narava dela se spreminja, prav tako pa tudi znanje in spretnosti, ki jih morajo obvladati zaposleni in vodilni delavci. Spremembe se kažejo na primer pri izdelkih, v katere je vloženo vse več znanja, povečevanju deleža zaposlenih v javnem sektorju, spreminjanju delovnih organizacij, ki potrebujejo nova znanja in spretnosti, podjetja prevzemajo vlogo nosilcev usposabljanja. Ne moremo pričakovati, da bo znanje ostalo enako vse življenje, tako kot je bilo včasih. Na mnogih področjih bo vseživljenjsko učenje v povezavi z zaposljivostjo temeljni pogoj za ohranitev delovnega mesta. Družba znanja naj bi v svojem razvoju premagovala socialne ovire, ne pa jih ustvarjala. Pred takimi izzivi so vsi sistemi izobraževanja in usposabljanja. Vsi bodo morali predvidevati hitre spremembe in se jim prilagajati. Skupni cilji, razprava o možnih rešitvah ter izmenjava dobre prakse bodo pomembno orodje za skupno reševanje teh problemov.

1.2 Družba, demografija in migracije

Predvsem se spreminja demografska struktura. Še nikoli doslej ni bil delež starejših ljudi večji. Živimo dlje in dejavneje kot kdaj koli prej. Mladih in usposobljenih ljudi ni dovolj, še zlasti jih primanjkuje v državah z omejenim trgom dela. Da bi bili sposobni doseči trajnostni razvoj v družbi, je treba pazljivo proučiti sedanje razvojne težnje.

Za sisteme izobraževanja in usposabljanja pomeni tak demografski razvoj, da je:

- treba spodbujati ljudi k nadaljevanju učenja bodisi po tradicionalnih poteh izobraževanja in usposabljanja ali z učenjem ob delu, saj bodo le na ta način bolj zaposljivi in podjetnejši,
- treba zagotoviti ustrezno obveščanje in svetovanje ter nadaljnje izobraževanje in usposabljanje ljudi v daljši in aktivnejši življenjski dobi.

Tudi učiteljstvo samo se mora spopasti z demografskimi spremembami. V Evropski uniji je približno polovica učiteljev stara 40 let ali več, 20 odstotkov pa se jih bo upokojilo v naslednjih desetih letih. So pa razlike precejšnje. V nekaterih državah je delež učiteljev, ki naj bi se upokojili v desetih letih, mnogo višji in dosega 75 ali 80 odstotkov. Posledice tako obsežnega upokojevanja bodo zelo resne glede na to, da imajo nekatere države že zdaj velike težave pri iskanju novih dobrih učiteljev.

Poleg tega so zdaj tudi migracijski tokovi bolj raznovrstni. Sistemi morajo zagotavljati izobraževanje in usposabljanje raznolike in večjezične skupnosti. Tudi na priseljevanje ljudi v EU bi morali gledati z vidika trajnostnega razvoja.

1.3 Enake možnosti in socialna izključenost

S pomočjo izobraževanja in usposabljanja lahko družba omogoči svojim državljanom enake možnosti za blaginjo, demokratično odločanje in individualni družbenokulturni razvoj. Možnost za nenehno obnavljanje znanja in spretnosti v vsem življenju postaja dejavnik ključnega pomena pri premagovanju socialne izključenosti in razvoju enakih možnosti v najširšem pomenu besede. Sistemi izobraževanja in usposabljanja naj bi prav z zagotavljanjem struktur in mehanizmov za odpravljanje diskriminacije na vseh ravneh težili k ustvarjanju globalne družbe. V tem smislu je treba posebno pozornost v izobraževanju posvečati ranljivim skupinam, kot so, denimo, otroci s posebnimi potrebami.

1.4 Širitev pred vrati

Skladno z dogovori Evropskega sveta v Nici je širitev Unije na obzoru v srednjeročnem obdobju. To bo vplivalo na cilje v izobraževanju in usposabljanju v sami Uniji, vendar nemara še močneje v državah kandidatkah. Cilji v tem poročilu veljajo tudi za države kandidatke, čeprav so v nekaterih primerih razlike v prednostnih nalogah ali poudarkih neizogibne⁶.

⁶ Ministri za izobraževanje bodo razpravljali o zadevah z državami kandidatkami na skupni ministrski konferenci, ki bo od 29. do 30. junija 2001 v Rigi.

II. CILJI

Z vidika teh izzivov in dogajanj ter da bi prispevali k "novemu strateškemu cilju" za Evropo, so ministri za izobraževanje sprejeli te strateške cilje za prihodnjih deset let:

- ◆ **izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji**
- ◆ **vsem olajšati dostop do izobraževanja in usposabljanja**
- ◆ **odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje**

Ti skupni cilji, ki naj bi prispevali k uresničevanju lizbonskih ciljev, zlasti še v povezavi z luksemburškim in kardifskim procesom, bodo v naslednjih desetih letih državam članicam zagotovili temelje skupnega delovanja na evropski ravni.

Uresničevanje teh ciljev je za sisteme izobraževanja in usposabljanja najpomembnejši izziv. Večji prednostni pomen učenja v vseh življenjskih obdobjih pomeni tudi potrebo po ustreznih sredstvih.

2.1 1. CILJ:

IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI IN UČINKOVITOSTI SISTEMOV IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA V EVROPSKI UNIJI

Zviševanje kakovosti učenja in standardov znanja je bistvenega pomena, če naj Evropa postane bolj konkurenčna in dinamična družba, njeni državljani pa naj bodo sposobni razvijati svoje znanje, spretnosti in usposobljenost in uresničevati svoje zmožnosti kot državljani, člani družbe in gospodarski dejavniki. Ljudje, ki niso pripravljeni na te spremembe, so še posebej v nevarnosti, da bodo v prihodnosti izključeni. Podatki kažejo, da za posameznike brez ustrezne usposobljenosti velja štirikrat večja verjetnost brezposelnosti. Preprečevanje in premagovanje brezposelnosti in socialne izključenosti se začneta z izboljšanjem kakovosti izobraževanja in usposabljanja, ki vključuje tudi učenje z delom.

2.1.1 Izboljšanje izobraževanja in usposabljanja učiteljev ter izobraževalcev

Najpomembnejši izziv za sisteme izobraževanja in usposabljanja v naslednjih desetih letih bo skrb za začetno izobraževanje in stalno strokovno spopolnjevanje pedagoških delavcev, ki bosta omogočala pridobiti na eni strani znanje in spretnosti skladno s spremembami in pričakovanji v družbi, na drugi strani pa prilagojeno različnim skupinam, ki se učijo in usposabljujejo.

Učitelji in izobraževalci imajo pomembno vlogo pri motiviranju in uspešnosti učečih. Bistvenega pomena postaja zdaj tako njihovo usposabljanje, ki bo usmerjeno v prihodnost, kajti večina si je pridobila izobrazbo pred 25 leti ali več, svojega znanja in spretnosti pa niso vedno dopolnjevali tako, da bi lahko sledili spremembam v družbi. Čeprav se je spremenila tudi njihova vloga v tem, da postajajo predvsem mentorji, ki vodijo učence po njihovi individualni poti do znanja, nekateri pedagoški delavci še vedno ostajajo zgolj prenašalci znanja. Stalno strokovno spopolnjevanje bi jih moralo usposobiti, da bi svoje učence motivirali ne samo za pridobivanje potrebnega teoretičnega znanja in poklicnih veščin, ampak tudi za prevzemanje odgovornosti za svoje lastno učenje, in da bi

si na ta način pridobili tudi potrebno usposobljenost za delo in življenje v družbi. Zelo pomembna sta tudi privabljanje novih učiteljev in učiteljev status.

2.1.2 Razvijanje spretnosti za družbo znanja

Izboljšanje pismenosti in numeričnega znanja

Zagotoviti je treba, da bodo vsi državljani pridobili aktivno raven pismenosti in numeričnega znanja, to je bistveni pogoj za kakovostno učenje in ključ do razvijanja nadaljnjih učnih zmožnosti in zaposljivosti. Nekateri skupine državljanov (npr. tiste, katerih materni jezik ni tudi učni jezik) utegnejo biti še posebej ranljive.

Napačno je pojmovanje, da si lahko posameznik v šoli pridobi pismenost in numerično znanje in ju ohrani do konca svojega življenja. Čeprav je splošno prepričanje, da je to problem začetnega izobraževanja in usposabljanja, pa raziskave vse pogosteje kažejo, da se znanje in spretnosti pozabljajo, če se ne uporabljajo, in da jih lahko ljudje sčasoma povsem izgubijo. V družbi, ki ljudem omogoča, da vse več stvari vsrkavajo brez branja, je treba najti drugačna sredstva dokazovanja, da sta razvijanje in ohranjanje pismenosti in numeričnega znanja na učinkoviti ravni bistveni zanje kot osebnosti in strokovnjake.

Posodabljanje opredelitve temeljnega znanja in spretnosti za družbo znanja

Temeljno znanje in spretnosti, ki jih družba zahteva od sistema izobraževanja in usposabljanja, je tisto, ki posamezniku dajo trden temelj za življenje in delo. Obsega torej poklicno in strokovno znanje in spretnosti ter družbeno in osebno usposobljenost, med drugimi tudi zavedanje umetnosti in kulture, usposobljenosti torej, ki usposablja ljudi za medsebojno sodelovanje in aktivno državljanstvo. Vse hitrejše spremembe v družbi in gospodarstvu, zlasti uvedba IKT, od nas zahtevajo nenehno preverjanje tega, kakšno naj bodo znanje in spretnosti, da bodo lahko sledili spremembam. Hkrati moramo zagotoviti vsem, ki so formalno izobraževanje zapustili že tedaj, ko novo znanje in spretnosti še niso bili v programu poučevanja, priložnost, da si to pridobijo kasneje.

Ohranjanje sposobnosti za učenje

Spreminjajoča se narava družbe in dela vedno bolj kaže na to, da zgolj strokovno znanje in spretnosti ne bodo več zadoščali. Zapletenost organizacije dela, naraščanje števila nalog, ki jih morajo zaposleni opravljati, uvajanje prožnih načinov dela in skupinsko delo, vse to pomeni, da se število spretnosti, ki se zahtevajo za opravljanje dela na posameznem delovnem mestu, nenehno širi. Tudi družba kot celota je manj enovita kot v preteklosti, zato so osebne lastnosti (kot so prilagodljivost, strpnost do drugih in oblasti, sposobnost za reševanje problemov in tveganje, samostojnost itd.) bolj potrebne, če želijo ljudje strpno živeti skupaj in spoštovati drug drugega. Najpomembnejša je sposobnost za učenje – ohranjanje radovednosti in zanimanja za nove razvojne dosežke in novo znanje ter spretnosti – , brez katere vseživljenjsko učenje ni mogoče. Vendar pa mnogi učitelji ne znajo spodbujati te zmožnosti. Razvijanje sposobnosti učenja bi zato moralo biti v prihodnjih letih v središču izobraževanja učiteljev in tudi pedagoškega raziskovanja.

2.1.3 Zagotavljanje dostopa do IKT vsakomur

IKT je mnogim ljudem v Evropi zares spremenila način dela in njena vse širša uporaba pomeni velik preobrat v možnem načinu dela šol, institucij za poklicno usposabljanje in drugih učnih centrov. Pomen IKT vse bolj narašča tudi v odprtih učnih okoljih in virtualnem poučevanju. V

sistemih izobraževanja in usposabljanja bosta sposobnost hitrega odzivanja na razvojne spremembe in potreba po ohranjanju konkurenčnosti še nadalje zelo pomembna dejavnika. Poleg tega bodo morali biti posamezniki dovolj prožni, da bodo lahko vse življenje pridobivali novo znanje in spretnosti s pomočjo IKT. Kako uspešni bodo, bo odvisno od prožnosti organizacije in zadostnih sredstev, pri tem se bo treba osredotočiti zlasti na tri naloge:

Opremljanje šol in učnih središč

Ob tej nalogi so v Lizboni določili cilj, naj vse države članice do konca leta 2001 vsem šolam zagotovijo dostop do interneta in drugih multimedijskih virov. Ob velikem prizadevanju posameznih držav in v nekaterih primerih tudi s podporo strukturnih skladov EU bo ta cilj mogoče doseči. Izziv prihodnosti je zagotoviti, da bodo imele šole in učna središča dovolj tehničnih sredstev, multimedijskih virov in visokokakovostne programske opreme za izobraževanje in usposabljanje ter hitre povezave, da bi učeči se lahko tudi v resnici izkoristili vse razpoložljive vire in možnosti za interaktivno uporabo interneta.

Vključevanje učiteljev in izobraževalcev

Tudi ob tej nalogi so v Lizboni določili cilj, da se morajo vsi učitelji do konca leta 2002 usposobiti za uporabo interneta in multimedijskih virov. Vse države članice se zavedajo, kako pomembno je zagotoviti dobro usposabljanje za učitelje. Nemara je to postalo še pomembnejše sedaj, ko se odpirajo nova pedagoška vprašanja o metodah razvijanja spretnosti, potrebnih za uporabo IKT v učnem procesu, npr. kako izbrati ustrezne informacije, kako jih analizirati in sprejeti kot nove kompetence. To vprašanje ni povezano samo z možnostmi elektronskih povezav in usposabljanjem učiteljev, ampak tudi s tem, kako učiteljem stalno zagotavljati te spretnosti in kako izbirati zanje najkakovostnejšo programsko opremo, da bodo lahko uporabljali IKT pri svojem vsakodnevem delu.

Uporaba omrežij in virov

Uporaba šolskih omrežij hitro narašča. Mnoge države članice imajo posebna omrežja za izobraževanje in usposabljanje, ki jih uporabljajo zato, da učiteljem z njihovo pomočjo zagotavljajo usposabljanje in učno gradivo, šolskim oddelkom pa omogočajo dostop do učnih virov. Omrežja se uporabljajo kot metoda skupnega dela v šolah in sodelovanja med njimi. Učencem pa omogočajo dostop do učnega gradiva, ki ga zahtevajo učni načrti, in uporabo interaktivnih pripomočkov za učenje. Obenem je na voljo vse več multimedijskih virov, njihova jezikovna raznolikost je vse večja, šole in učitelji pa postajajo vse boljše usposobljeni za njihovo uporabo. Pomoč in svetovanje pri izbiri multimedijskih virov bosta za učitelje prednostnega pomena. Na ta način bo mogoče skrbeti tudi za sisteme ovrednotenja in izmenjevati primere dobre prakse.

2.1.4 Povečevanje vpisa na naravoslovne in tehniške študije

Evropa potrebuje ustrezno število strokovnjakov za matematiko in naravoslovne vede, da bi ohranila svojo konkurenčnost.

V mnogih državah zanimanje za študij matematike in naravoslovnih ved upada oziroma ne narašča tako hitro, kot bi moralo. Ta pojav je mogoče opaziti v šolah, ko učenci naravoslovne predmete izbirajo redkeje, kot bi bilo mogoče pričakovati, v odnosu mladine in staršev do teh predmetov, kasneje pa v ravni vključevanja v raziskovanje in s tem povezane poklice. Problem predstavlja tudi pridobivanje žensk za ta področja. Zelo resen pa je tudi problem, kako obdržati najvišje usposobljene raziskovalce znotraj meja EU.

Trenutno stanje že povzroča zaskrbljenost pri delodajalcih. Pojav bi bilo treba globlje proučiti in analizirati vzroke, zakaj se mnogim strokovnjakom raziskovalno delo na teh področjih ne zdi dovolj privlačno in se raje odločijo za popolnoma drugačne poklice.

Ko se približujemo družbi znanja, se povečuje potreba po višji splošni ravni naravoslovne kulture v družbi. Strokovnost na naravoslovnem in tehnološkem področju je vse pogosteje potrebna pri javnih razpravah, odločanju in sprejemanju zakonodaje. Državljeni potrebujejo temeljno razumevanje matematike in naravoslovja, če naj razumejo probleme in se razumno odločajo, tudi če ne gre za tehnične odločitve.

2.1.5 Kar najboljše uporabiti vire

Najučinkovitejša uporaba razpoložljivih virov – človeških ali finančnih – je nujni del vsakodnevnega življenja v šolah in institucijah za poklicno usposabljanje po vsej EU. Mehanizmi, ki lahko pripomorejo k temu, so:

Izboljšanje zagotavljanja kakovosti

Sistemi zagotavljanja kakovosti so bistveni del učinkovitega sistema izobraževanja in usposabljanja⁷. Na voljo so tehnike, ki omogočajo merjenje kakovosti, čeprav nimajo vse države enakih izkušenj pri njihovi uporabi v izobraževanju in usposabljanju. Uvajanje teh sistemov mora spremljati usposabljanje ustreznih strokovnjakov - njihova uporaba vpliva na večjo kakovost ne le pri ponudbi izobraževanja in usposabljanja, ampak tudi pri zagotavljanju ustreznih učnih izkušenj.

Zagotavljanje učinkovite uporabe virov

Vse večja vlaganja v človeške vire, združena z vse večjimi zahtevami po uspešnosti, zahtevajo pazljivo ugotavljanje potreb. To pa pomeni, da bi šolske oblasti lahko upoštevale ekspertno znanje držav članic, ki so že razvile sisteme merjenja uspešnosti izobraževalnih institucij, ter merjenje rezultatov nacionalnih politik.

2.2. 2. CILJ:

VSEM OLAJŠATI DOSTOP DO IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

Vsi se strinjajo, da se morajo sistemi izobraževanja in usposabljanja prilagoditi filozofiji vseživljenjskega učenja. Za to potrebujemo vseobsežne in skladne sisteme izobraževanja in usposabljanja, privlačne za mladino in odrasle. Potrebujemo tudi strategijo, ki bo presegla tradicionalne meje med posameznimi deli znotraj formalnega izobraževanja in usposabljanja ter med formalnim, neformalnim in priložnostnim učenjem. Bistvenega pomena je zagotoviti temelje zelo kakovostnega osnovnega izobraževanja za vse od ranega otroštva dalje. Zaradi sprememb v demografski strukturi, saj delež mladih v družbi ni bil še nikoli manjši, se krepi tudi pomen spodbujanja starejših generacij k nadaljnemu učenju.

2.2.1 Odprto učno okolje

Omogočiti čim lažji dostop do vseživljenjskega učenja je za vse države članice upravičeno najpomembnejši izziv. Zavedajo se, da je zaradi spremenjene narave dela in večje dostopnosti

⁷ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta za ocenjevanje kakovosti v šolah je v pripravi, priporočilo Sveta za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu pa je že sprejeto.

informacij stalna želja po učenju in informacijah bistvenega pomena za posameznike ter družbo in gospodarstvo.

Najprej in predvsem se je treba zavedati, da se mora spremeniti način izvajanja izobraževanja in usposabljanja. To pomeni, da se morajo vsi deli izobraževalnih sistemov demokratizirati ter izboljšati odnos do učečih, še zlasti visoko šolstvo. Vodenje in svetovanje morata postati laže dosegljiva, bolj pa je treba uporabljati tudi različne načine individualizacije učnih poti. Z vidika vseživljenjskega učenja je treba oblikovati prožne sisteme vodenja in informiranja ter jih prilagoditi lokalnim razmeram. Tako razširjanje izobraževanja in usposabljanja bo odpiralo tudi vprašanja, kot na primer, kako prilagoditi urnik potrebam staršev in otrok, kako zagotoviti otroško varstvo med študijem, kako ljudem približati možnosti za cenovno dostopno učenje ter kako priznati predhodno, zunaj formalnih sistemov izobraževanja in usposabljanja, pridobljeno neformalno znanje in znanje pridobljeno s priložnostnim učenjem. Tudi IKT in razvoj odprtih učnih okolij sta lahko primerni sredstva za lažji dostop do izobraževanja in usposabljanja.

Izobraževanje je treba še nadalje širiti v zgodnje otroštvo, ko se v igri lahko prepletajo možnosti učenja. Na ta način dobijo otroci boljše socialne temelje za kasnejši učinkovit prehod v formalnejši učni proces v šolah.

Tudi sama organiziranost sistemov izobraževanja in usposabljanja lahko oteži dostop do izobraževanja. Ali so sistemi dovolj prožni, ali ponujajo dovolj vpisnih možnosti na vseh ravneh od zgodnjega otroštva pa vse do kasnejših življenjskih obdobj, kako težko se je prekvalificirati ali preusmeriti z ene smeri izobraževanja na drugo, ali vse poti omogočajo učečemu, da nadaljuje izobraževanje bodisi v visokem šolstvu ali nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju? Taka in podobna vprašanja so zelo pomembna za posameznike. Ti lahko glede na svoje ambicije in okoliščine nadaljujejo z učenjem ali pa izstopijo iz procesa in se ne vrnejo več vanj.

Ne glede na to, kakšne ukrepe za vseživljenjsko učenje so že sprejele posamezne države članice, gospodarske veje, poklici ali posamezne gospodarske družbe, je pomembno, da še povečajo vlaganje v človeške vire in da za to namenijo ustrezna finančna sredstva. Za to je potreben premik h kulturi delitve odgovornosti, vključevanje socialnih partnerjev, k partnerstvu med javnim in zasebnim sektorjem ter sofinanciranje programov za vključevanje ljudi v vseživljenjsko učenje.

2.2.2 Naj bo učenje privlačnejše

Individualna motivacija za učenje ter pestrost učnih priložnosti sta najpomembnejša ključa za uspešno izvajanje vseživljenjskega učenja. To pomeni, da je treba najti načine za pomoč posameznikom pri učenju in jih spodbujati v formalnem izobraževanju ali delovnem okolju. Toda zagotoviti je treba tudi spodbude, ki naj mlade opogumijo, da bodo o nadaljnjem izobraževanju razmislili kot o koristni alternativni delu. Razviti bi bilo treba tudi sisteme vrednotenja poklicnih izkušenj, v podporo tistim posameznikom, ki se iz zaposlitve preselijo v usposabljanje.

2.2.3 Zavzemanje za aktivno državljanstvo, enake možnosti in socialno kohezijo

Del učnega procesa je spodbujanje aktivnega državljanstva. Žarišče pozornosti aktivnega državljanstva je, ali lahko ljudje sodelujejo v vseh delih družbenega in gospodarskega življenja, priložnosti in tveganja, na katera pri tem naletijo, kako močno občutijo svojo pripadnost družbi in ali imajo ustrezno možnost odločanja v družbi, v kateri živijo. Spodbujanje aktivnega državljanstva in zaposljivost bi morali dojemati kot komplementarni. Oboje je odvisno od tega, ali imajo ljudje vse življenje ustrezno in posodobljeno znanje in spretnosti za sodelovanje in lahko prispevajo h gospodarskemu in družbenemu življenju. Zato je pomembno zmanjšati šolsko neuspešnost, hkrati

pa je treba poudariti, da tudi neformalno učenje povečuje zaposljivost mladih ter razvija njihove sposobnosti, znanje in spretnosti.

Ker sta izobraževanje in usposabljanje orodje v rokah družbe, bi ju bilo treba uporabljati v prid razvoja take družbe, kakršno si želimo. To pomeni, da morajo sistemi izobraževanja in usposabljanja ljudi prepričati, da rasizem in nestrpnost nimata mesta v naši družbi ter da je diskriminacija iz kakršnega koli vzroka – npr. zaradi spola, vere, barve ali nacionalnega porekla – nesprejemljiva. Družba znanja, v kateri postaja učenje vse pomembnejše in ki vabi ljudi, da dejavneje sodelujejo v njej, mora tem ljudem ponuditi priložnosti za dostop do izobraževanja in usposabljanja. Za razvijanje državljanstva v sistemih izobraževanja in usposabljanja je treba spodbuditi sodelovanje različnih interesnih skupin.

2.3 3. CILJ:

ODPIRANJE SISTEMOV IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA V ŠIRŠE OKOLJE

Splošno sprejeto je, da se morajo sistemi izobraževanja in usposabljanja odpreti vplivom drugih delov družbe na lokalni, državni ter mednarodni ravni.

Tako povezovanje je potrebno predvsem zaradi vse večje poklicne in zemljepisne mobilnosti posameznikov v njihovem življenju. Nadalje potrebujemo tudi državljane, ki so poleg svojih posebnih poklicnih znanj in spretnosti sposobni delati in komunicirati z drugimi čez državne meje; tudi na ta način se Evropa spopada z izzivi svetovnega gospodarstva. In končno, vsi državljani bi se morali naučiti spretnosti, ki jih potrebujejo v vse bolj mednarodni in večkulturni družbi.

Istočasno se Evropa sooča tudi z izzivom, kako naj doseže konkurenčnost svojih sistemov izobraževanja in usposabljanja. Ljudje se želijo sami odločati, kje bodo končali svoje usposabljanje. Za to so potrebne jasne strategije, kako povečati privlačnost evropskih sistemov izobraževanja in usposabljanja za Evropejce in Neevropejce.

Evropske države se vsaka zase soočajo z izzivi prilagajanja sistemov izobraževanja in usposabljanja, ki bi se ji lažje lotile skupaj. Nadalje bi bilo v luči širitve Evropske unije potrebno okrepiti sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja z državami nečlanicami EU. V tej povezavi izstopa pet posebnih vmesnih ciljev.

2.3.1 Krepitev vezi z delovnimi okolji, raziskovanjem in širšo družbo

Potreba šol in institucij za poklicno usposabljanje po povezovanju z delovnimi okolji je splošno priznana. Pri usposabljanju je delovna praksa zelo dragocena, povečuje zaposljivost in omogoča vpogled v svet dela. Pomembne so tudi vezi z delodajalci, saj lahko na primer učitelji praktičnega pouka pri neposrednem sodelovanju z delodajalci ugotovijo, kakšno znanje in katere spretnosti bodo potrebne v prihodnosti.

Sistemi izobraževanja in usposabljanja včasih niso dopuščali zunanjih vplivov, nenazadnje zaradi velikosti in razvejanosti teh sistemov, števila ljudi, ki jih zaposlujejo in na katere vplivajo, ter političnega pomena, ki jim ga pripisujejo. Toda interesom družbe najbolj koristi spodbujanje širšega zunanjega zanimanja za izobraževanje in usposabljanje. Izobraževalni sistemi bi morali uvideti, kaj se je dobrega mogoče naučiti iz takega sodelovanja, predvsem z vidika motiviranja učencev in vnašanja novih pogledov v institucije za izobraževanje in usposabljanje.

Tudi za evropsko konkurenčnost je pomembno, da bi izobraževanje in usposabljanje jemali kot del nacionalnih in evropskih inovacij in napredka. Treba bi bilo spodbujati sodelovanje med izobraževalnimi institucijami, podjetji, raziskovalnimi institucijami in vsemi pomembnejšimi partnerji javnega sektorja.

2.3.2 Razvijanje podjetniškega duha

V lizbonskih sklepih je poudarjeno, da morajo postati evropske družbe bolj podjetniške. Sklepi opozarjajo na potrebo po oblikovanju *"prijaznega okolja za ustanavljanje in razvijanje inovativnih podjetij"* in potrebo po tem, da bi Evropa dosegla splošen napredek na tem področju. Izobraževanje in usposabljanje naj bi zagotovili priložnosti za pridobivanje znanja in spretnosti, ki so potrebni za ustanavljanje in vodenje podjetja.

Podjetništvo je širši pojem kot poslovna dejavnost – podjetniški duh je dejaven in odziven duh – nekaj, kar bi morala družba kot celota ceniti in v kar bi morala vlagati. Institucije za izobraževanje in usposabljanje bi morali s svojo dejavnostjo pri učencih spodbujati podjetniško znanje in spretnosti ter podjetniški duh.

2.3.3 Izboljšanje učenja tujih jezikov

Izpopolnjevanje učenja tujih jezikov je bistveno, če naj bi Evropa polno razvila svoje gospodarske, kulturne ali socialne potenciale. Evropa je večjezična, poučevanje tujih jezikov bi to moralo kazati in v resnici tudi vse bolj kaže. Učenje tujih jezikov kot del izobraževanja in usposabljanja je pomembno ne le za kulturno bogatitev posameznika, ampak tudi kot prispevek k mobilnosti in evropski konkurenčnosti.

Zgodnje učenje tujih jezikov je lahko ključ do večje jezikovne uspešnosti kasneje v življenju. Ne le da zasidra predstavo o tujem jeziku v otrokovih možganih v obdobju, ko je otrok za to najbolj dojemljiv, ampak tudi na nov način vzbuja zanimanje za sosede in partnerje njegove družbe. Treba je spodbujati nadaljnje novosti na tem področju.

Tuje jezike pa laže obvladamo, če njihovo znanje gradimo na trdni osnovi znanja materinščine. Treba bi bilo spodbujati učenje tujih jezikov in materinščine v ustni in pisni obliki kot dopolnilno orodje za boljšo pripravo državljanov na zahteve današnje družbe.

2.3.4 Povečevanje mobilnosti in izmenjav

V zadnjih desetih letih so mnoge institucije za izobraževanje in usposabljanje začele organizirati mobilnost in izmenjave; to povečano zanimanje je zanetila Skupnost s svojimi programi izmenjav Socrates, Leonardo da Vinci in Mladina.

Izmenjave omogočajo sodelujočim, da si pridobijo nov pogled na svet, omogočijo jim, da uporabijo svoje znanje tujih jezikov v praksi, učence, učitelje in izobraževalce motivirajo ter jim omogočajo povezovanje s širšim okoljem. Mednarodne izmenjave odpirajo tudi drugačen pogled na učni proces ter omogočajo pedagoškim delavcem, da si s kolegi iz tujine izmenjujejo primere dobre prakse in se učijo drug od drugega.

Kot je bilo sklenjeno na Evropskem svetu v Nici, kjer je bila potrjena resolucija o akcijskem načrtu za mobilnost, je zdaj treba povečati in demokratizirati mobilnost in izmenjave ter razširiti krog institucij za izobraževanje in usposabljanje, ki bodo sodelovale pri teh dejavnostih. To zahteva

načrtno usmerjanje sredstev v tiste institucije za izobraževanje in usposabljanje, ki še ne sodelujejo pri mobilnosti in izmenjavah.

2.3.5 Krepitev evropskega sodelovanja

V prihodnost usmerjene politike izobraževanja in usposabljanja ni mogoče še naprej oblikovati brez povezave z razvojem v Evropi in širšem svetu. Ustvariti moramo prostor za resnično sodelovanje za naše državljane in izobraževalne institucije, temelj za Evropo brez meja v izobraževanju in usposabljanju. Pogoj za to je okrepljeno čezmejno sodelovanje, sistematično povezovanje organizacij za usposabljanje v omrežja, razvoj sistemov akreditacije ter široko priznavanje kvalifikacij in diplom.

Primer takega sodelovanja je bolonjski proces. Ta se je začel z Deklaracijo o evropskem visokošolskem prostoru, ki so jo leta 1999 podpisali predstavniki 29 evropskih držav. Drug primer na drugem področju je firenška deklaracija o učenju v Evropi, ki jo je prav tako leta 1999 podpisalo osem evropskih držav.

Izobraževanje za demokratično državljanstvo je treba spodbujati čez meje Evropske unije. Strateško sodelovanje z državami v pristopu ter državami jugovzhodne Evrope naj bi zgradilo temelje za razvoj evropske družbe. Obenem bi moralo evropsko sodelovanje med drugim upoštevati dragoceno delovanje in izkušnje mednarodnih organizacij s področja izobraževanja, kot so UNESCO, OECD in Svet Evrope.

III. VLOGA IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA PO LIZBONI

Prihodnost Unije zahteva zanesljiv prispevek iz sveta izobraževanja in usposabljanja. Potrebna je možnost prilagajanja in razvoja sistemov izobraževanja in usposabljanja, tako da bodo zagotavljali znanje, spretnosti in usposobljenost, ki jih vsi potrebujemo v družbi znanja; tako da bo vseživljenjsko učenje postalo privlačno in koristno; tako da bodo sistemi segli do vseh članov družbe, ne glede na to, kako oddaljeni od izobraževanja in usposabljanja se nemara zdijo sami sebi, ter jim ponudili priložnost za razvoj njihovega znanja in spretnosti in za to, da jih kar najbolje izkoristijo.

Delovni program, nakazan v treh konkretnih ciljih, določenih v tem poročilu, je obsežen in Svet za izobraževanje bo imel v naslednjem desetletju obilico dela. Svet je v svoji resoluciji o novih delovnih postopkih za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju⁸ (sicer znanih kot "the rolling agenda" ali kotaleči se dnevni red) poudaril potrebo po skladnem delovanju na ravni Skupnosti in po konceptualnih izhodiščih za politične razprave in dejavnosti v naslednjih letih. To bo omogočilo večjo kontinuiteto, učinkovitost in smotrnost ter krepitev političnega vpliva sodelovanja Skupnosti. Če naj družba znanja postane resničnost, morajo biti vsi dejavniki v procesu izobraževanja in usposabljanja pripravljeni učiti se. Vzajemno učenje med državami članicami, kot je nakazano v "odprti metodi usklajevanja" ("open method of co-ordination"), je način, kako izboljšati kakovost storitev za državljane.

Leta 2001 bo Svet za izobraževanje v sodelovanju s Komisijo opredelil:

- ◆ kako meriti doseganje konkretnih ciljev,
- ◆ kakšno konkretno delo naj bi opravili na evropski ravni na vsakem od teh področij,
- ◆ katera področja so primerna za preglede strokovnjakov in izmenjavo dobre prakse ter kako bi lahko z uporabo standardov merili napredek,
- ◆ za katera področja bodo potrebni kazalniki in ali je treba opredeliti nove ali pa bi lahko uporabljali obstoječe.

Posledica tega procesa bo vsebina novega poročila Sveta za izobraževanje Evropskemu svetu spomladi leta 2002. Svet za izobraževanje namerava nato v rednih presledkih poročati Evropskemu svetu o izvajanju nalog, za katere ga je pooblastil lizbonski Evropski svet, in tako dejavno sodelovati pri uresničevanju tam določenih strateških ciljev.

Vzporedno s tem bo treba razmisliti o načinu, kako so izobraževanje in usposabljanje upoštevali v luksemburškem in kardifskem procesu, pri izvajanju Socialne agende in letnem skupnem poročilu Komisije.

Razmisliti bo treba tudi o tem, kako bi lahko izide posvetovanj o vseživljenjskem učenju, za katere je dala pobudo Komisija, vključili v delovni program, ki bo nastal na podlagi tega poročila.

Svet za izobraževanje poudarja, da za ta področja veljajo pravne določbe 149. in 150. člena in da zato veljajo tudi za vse delo, opravljeno v sklopu izvajanja "odprte metode usklajevanja".

⁸ Resolucija Sveta z dne 17. decembra 1999 "V novo tisočletje: razvoj novih delovnih postopkov za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju". OJ C8 12. 1. 2000, str. 6.